

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
“ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПРИТУЛА Анатолій Михайлович

УДК 343.2/7(477)

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА
ВИКЛЮЧНОЇ (МОРСЬКОЇ) ЕКОНОМІЧНОЇ
ЗОНИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України
ТУЛЯКОВ В'ячеслав Олексійович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
проректор з міжнародних зв'язків,
завідувач кафедри кримінального права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
МУЗИКА Анатолій Ананійович,
Державний науково-дослідний інститут
митної справи, заступник директора
з наукової роботи;

кандидат юридичних наук, доцент
ЗАГОРОДНЮК Світлана Олегівна,
Одеський державний університет
внутрішніх справ,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології

Захист відбудеться 24 грудня 2010 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. С. Варламова, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із пріоритетних напрямків державної політики України є інтеграція в міжнародне співтовариство з метою співробітництва в економічній, науковій, виробничій та соціальній сферах. Це стосується і суспільних відносин у сфері протидії злочинності, забезпечення безпеки особи, суспільних груп, держави, довкілля, світової спільноти. До найбільш актуальних питань, які пов'язані із з'ясуванням адекватної моделі кримінально-правової охорони, може бути віднесено питання характеристик застосування кримінально-правової заборони у виключній (морській) економічній зоні.

Режим виключної (морської) економічної зони встановлюється міжнародним правом і забезпечується кожною прибережною державою всіма ефективними та доступними засобами, у тому числі й кримінально-правовими. За загальним принципом держава у своїй прилеглої зоні користується фіскальним, санітарним, еміграційним та митним правом, а у виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі – суверенним правом та юрисдикцією. Відкрите море, його режим, стан і безпека є об'єктами міжнародної кримінально-правової охорони, оскільки у Світовому океані відбуваються специфічні злочини і, найчастіше, злочини міжнародно-правового характеру: піратство, тероризм, работоргівля, злочини проти довкілля, порушення безпеки міжнародного судноплавства, злочини проти культурної спадщини тощо. Охорона виключної (морської) економічної зони і забезпечення її міжнародно-правового режиму також є завданням кожної прибережної держави, у тому числі й України.

Останнім часом часто виявляються факти порушення режиму виключної (морської) економічної зони України – відбувається незаконний морський промисел, незаконне розвідування корисних копалин континентального шельфу, мають місце факти, пов'язані із захопленням заручників на морському транспорті, порушеннями екологічної рівноваги природного середовища морської економічної зони, що знаходиться у виключному функціональному користуванні України. Але наукове забезпечення питань кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони України в силу своєї винятковості не отримало свого остаточного вирішення.

Певною мірою ці питання порушувалися в роботах учених: А.С. Баєва, С.М. Бабуріна, Н.А. Беляєва, Ю.В. Бауліна, Л.В. Багрій-Шахматова, Н.О. Бондаренко, М.С. Буроменського, Д.А. Гавриліна, С.П. Головатого, І.В. Дмитриченко, Є.В. Додіна, М.Д. Дурманова, А.Е. Жалинського, Н.А. Зелінської, С.О. Загороднюк, Б.М. Клименко, І.Д. Козочкіна, О.Р. Колодкіна, А.А. Музики, М.Г. Мельникова, О.І. Моїсєєва, І.І. Карпеця, Т.Р. Короткого, Ф. Мартенса, В.М. Прусса, В. Редстада, Г.Г. Середи, М.С. Таганцева, І.Є. Тарханова, О.М. Трайніна, В.О. Тулякова, М.І. Хавронюка, М.Д. Шаргородського, М. Яніса.

У доктринальному плані у 2005 р. в Україні було захищено докторську дисертацію О.Н. Шемякіним «Еволюція структури та змісту права користування морем: теорія та практика». Розгляду передумов окремих аспектів зазначених питань було присвячено також дисертаційні дослідження О.І. Моїсєєва «Кримінально-правова юрисдикція України щодо злочинів, вчинених за її межами» – Харків, 2007, та Г.Г. Середи «Міжнародно-правова регламентація кримінальної юрисдикції держав відносно злочинів, чинних у внутрішніх водах і територіальному морі» – Київ, 2010. Але значна кількість проблем, які стосуються суто кримінально-правового захисту суверенних прав України у виключній (морській) економічній зоні залишилася нерозглянутою.

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена саме потребами удосконалення регулювання співробітництва держав у справі протидії злочинності у зонах обмеженої юрисдикції, необхідністю пошуку основних напрямків удосконалювання національного законодавства, яке встановлює відповідальність за злочини, які було вчинено у виключній (морській) економічній зоні.

До того ж, необхідність кримінально-правового і кримінологічного висвітлення проблем встановлення кримінальної юрисдикції України у виключній економічній зоні обумовлюється необхідністю подолання міжнародної злочинності, що не має кордонів, меж і моральних лімітів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Теоретичні та практичні проблеми досліджувалися в межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» за темою: «Тенденції та перспективи розвитку кримінального права України» на 2006–2010 рр., яка є складовою частиною науково-дослідницької програми Національного університету «Одеська юридична академія» на 2006–2010 рр. «Традиції та новачі в сучасній українській державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення специфіки кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони України і формування на цій основі пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства і правозастосовної практики з урахуванням перспектив розвитку зазначеного інституту.

Мета дослідження передбачає необхідність вирішення таких завдань: з'ясувати й осмислити генезу правового оформлення інституту виключної морської економічної зони з точки зору перспектив кримінально-правового регулювання;

окреслити зміст та надати наукове визначення проблеми характеристики обмеженої юрисдикції кримінального закону у виключній (морській) економічній зоні України;

визначити теоретичну характеристику транснаціональних злочинів, які можуть бути вчиненими у виключній (морській) економічній зоні;

охарактеризувати підстави та умови криміналізації діянь, які вчинено у виключній (морській) економічній зоні;

узагальнити та у ракурсі кримінально-правової доктрини України викласти конкретні пропозиції щодо поширення національної юрисдикції на суспільно-небезпечні діяння на території виключної (морської) економічної зони.

Об'єктом дослідження є юрисдикція України з питань порушення режиму безпеки виключної (морської) економічної зони, кримінально-правові засоби, якими володіє прибережна держава з метою охорони своїх виключних і суверенних прав у цій частині відкритого моря, діюче національне та міжнародне законодавство.

Предмет дослідження становить виключна (морська) економічна зона України як об'єкт кримінально-правової охорони.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є сукупність філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання. Так, за допомогою історико-правового методу стало можливим простежити генезу правового оформлення інституту режиму виключної (морської) економічної зони (п. 1.1) Формально-логічні методи використовувалися при формуванні ключових понять і визначень роботи, їх реалізації у сучасному законодавстві (п. 1.2). За допомогою системного методу було досліджено положення чинного КК України та інших законодавчих актів у контексті аналізу передумов криміналізації діянь в умовах дії режиму виключної (морської) економічної зони, що надало можливість предметно висвітлити особливості реалізації положень пануючої доктрини у конкретній правовій формі (п. 2.1) із застосуванням даних опитування військовослужбовців Державної прикордонної служби України та контент-аналізу матеріалів конкретних справ, що розглядалися з питань порушення режиму виключної (морської) економічної зони України у Чорноморському басейні. Порівняльно-правовий метод надав можливості визначити основні напрямки вдосконалення вітчизняного законодавства щодо вирішення суперечностей міжнародного характеру, пов'язаних із дотриманням прав прибережної держави та інтересів міжнародного співтовариства (п. 2.2). Метод догматичного (логічного) аналізу використовувався при формулюванні висновків та розробці пропозицій.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці монографічних досліджень умов та підстав реалізації кримінально-правової юрисдикції за порушення режиму безпеки виключної (морської) економічної зони України.

У результаті здійсненого аналізу теоретичного стану проблеми режиму кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони розроблено теоретичні та практичні засади перспектив розширення кримінально-правової юрисдикції України, надано пропозиції, сформульовано нові положення й висновки, до найбільш значущих із яких належать:

уперше:

інститут охорони виключної (морської) економічної зони розглядається як форма реалізації суверенних прав прибережної держави на захист від транснаціональних злочинів;

характеристика кримінально-правової охорони суверенних прав держави поширена не тільки на право на забезпечення безпеки виключної (морської) економічної зони, але й на безпеку та цілісність морської (підводної) культурної спадщини;

визначено, що право кримінального переслідування за діяння, скоєні на території виключної (морської) економічної зони, виникає в результаті формування міжнародною спільнотою ексклюзивних повноважень прибережної держави на охорону ресурсів виключної (морської) економічної зони та морської (підводної) культурної спадщини та її послідовної апроксимації у діюче кримінальне законодавство України;

виявлено недоліки законодавства України про виключну (морську) економічну зону, які впливають на криміналізацію діянь у названій зоні, та запропоновано шляхи їх усунення;

удосконалено:

систему поглядів на генезу кримінально-правової охорони території виключної (морської) економічної зони від характеристик ексклюзивної юрисдикції прибережної держави до формування передумов комплексного захисту світової спільноти за злочини проти безпеки людства, екологічної, економічної та особистої безпеки та міжнародного правопорядку, які мають транснаціональну спрямованість;

пропозиції щодо уніфікації діючого законодавства України в частині надання виключних юрисдикційних повноважень щодо притягнення до кримінальної відповідальності за злочини, які вчинено проти морського довкілля та об'єктів культурної спадщини на території виключної (морської) економічної зони;

набули подальшого розвитку:

дослідження історико-правового та порівняльно-правового аспектів кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони;

дослідження перспектив розвитку концепції юрисдикції суверенних прав у сучасній кримінально-правовій доктрині;

надано додаткові аргументи на користь обмеження пропозицій повної легалізації поширення кримінально-правових юрисдикційних повноважень України на злочини, які вчинено у виключній (морській) економічній зоні з метою уніфікації кримінальної політики Причорноморських держав (КК Грузії, КК Туреччини).

Практичне значення одержаних результатів зводиться до такого.

Положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертаційному дослідженні, визначають концептуальні проблеми кримінально-правової протидії злочинності у виключній (морській) економічній зоні та можуть бути використані у:

правотворчості – при внесенні змін до Кримінального кодексу України, Закону України “Про виключну (морську) економічну зону України”; навчальному процесі – при викладанні курсу “Кримінальне право України”;

правоохоронній діяльності – при внесенні пропозицій щодо розробки і проведення заходів щодо охорони виключної (морської) економічної зони (наприклад, Державною прикордонною службою України тощо).

Апробація результатів дослідження. Результати і висновки дослідження доповідалися на засіданнях кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», у виступах, статтях і наукових публікаціях автора на: постійно-діючому семінарі «Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті» (м. Одеса, 2007 р.), Міжнародній науковій конференції студентів та аспірантів «Європейське і національне кримінальне право: шляхи та перспективи розвитку. Треті юридичні читання» (м. Одеса, 2007 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Треті прибузькі юридичні читання» (м. Миколаїв, 2007 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми, тенденції і перспективи розвитку права в Україні» (м. Одеса, 2007 р.), III звітній науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу та молодих науковців вищої юридичної школи МГУ (м. Одеса, 2008 р.), Всеукраїнській науковій конференції студентів та молодих вчених «Перспективи розвитку юридичної науки очима молоді» (м. Миколаїв, 2008 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 2008 р.), Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Реформування сучасної правової системи» (м. Донецьк, 2009 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та аспірантів «Закарпатські правові читання» (м. Ужгород, 2009 р.), Міжнародній заочній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми кримінального та кримінально-виконавчого права» (Російська Федерація, м. Новокузнецьк, 2009 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції молодих дослідників «Современные проблемы юридической науки» (Російська Федерація, м. Челябінськ, 2009 р.), XII Міжнародній науковій конференції аспірантів, магістрантів та студентів «Человек, Психология, Экономика, Право, Управление: проблемы и перспективы» (Республіка Беларусь, м. Мінськ, 2009 р.), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Луцьк, 2009 р.), Ювілейній науково-практичній конференції (Республіка Беларусь, м. Гомель, 2009 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Правова політика Української держави» (м. Івано-Франківськ, 2010 р.), III науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Право і держава в дослідженнях молодих науковців» (м. Одеса, 2010 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Механізм кримінально-

правового впливу: український та зарубіжний досвід» (м. Одеса, 2010 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародні стандарти прав людини і проблеми їх реалізації в кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві країн СНД» (м. Харків, 2010 р.).

Публікації. Положення дисертаційного дослідження відображені в 23 публікаціях, 7 із яких опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до переліку, затвердженого ВАК України.

Структура дисертації. Структура роботи обумовлена метою і завданням дослідження і складається із вступу, 2 розділів, що містять 4 підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 200 сторінок, із них основного тексту 177 сторінок, у тому числі список використаних джерел, що налічує 200 найменувань, розташований на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** викладено загальну характеристику роботи, актуальність теми дослідження, значущість наукової проблеми, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, його емпірична база, сформульовано наукову новизну та основні положення, що виносяться на захист, розкрито теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наводить інформація щодо їх апробації.

Перший розділ «Соціальна обумовленість кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони» складається із двох підрозділів і присвячений теоретичним основам забезпечення охорони суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі засобами кримінального права.

Положення **підрозділу 1.1. «Гене́за організації процесу кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони»** створюють концептуальний базис для подальшого дослідження проблем кримінально-правового захисту суверенних інтересів та прав прибережної держави у виключній (морській) економічній зоні.

З'ясовано, що інститут правової охорони та захисту виключної (морської) економічної зони у тому вигляді, в якому він існує сьогодні, зароджувався під час розвитку національної практики з розширення особливих прав прибережної держави на прилягаючі морські простори.

Установлено, що первісно виключна (морська) економічна зона розумілася як частина морської території, що належала тій чи іншій державі з обов'язковою юридичною прив'язкою до всього, що відбувалося у цих водах. Необмежені характеристики національного суверенітету та контролю над морськими просторами, диверсифікація форм та заходів національного примусу привели до прагнення послідовної уніфікації режиму існування та охорони виключної (морської) економічної зони.

При цьому обмеження прав контролю та охорони в цілому було здійснено, перш за все, з урахуванням економічних інтересів прибережних держав. Сама поява режимів «спеціальних зон» пояснюється бажанням прибережних держав здійснювати та захищати свої економічні права у відкритому морі за межами територіальних вод.

До кінця XVIII ст. жодна з країн не наважувалася офіційно закріпити своє право проводити кримінально-правову політику в спеціальних морських зонах, хоча в ряді випадків остання мала місце. Так, у XIX ст. прибережні держави в односторонньому порядку встановлюють санкції за порушення своїх економічних інтересів. При цьому типовою санкцією була конфіскація суден з вантажем.

Ще у 1925 р. питання компетенції держав щодо злочинів, які було скоєно за територією держави, Комітетом експертів Ліги Націй було визнано проблемними. Проблема залишається актуальною і сьогодні. У деяких випадках кожна держава поширює свої права і юрисдикцію щодо територій, які не знаходяться у межах державного кордону. Це привело до актуалізації питань вивчення характеристик юрисдикційних процесів у кримінально-правовій доктрині.

Відомо, що інтенсифікація та глобалізація економічних процесів привела до поширення прав деяких держав на частину відкритого моря, що прилягає до їхніх територіальних вод, в результаті чого з'явився інститут виключної (морської) економічної зони, який має не внутрішньодержавний, а міжнародно-правовий режим забезпечення прав зацікавленої прибережної держави на природні ресурси цієї частини морського середовища.

Розвиток юридичної регламентації концепції виключних (морських) економічних зон та їх охорони приходить саме на 40–80 рр. XX ст., коли держави узгоджено встановлювали зони економічних інтересів, поширюючи свої права на природні ресурси, які знаходяться як на дні, так і на водних просторах відкритого моря.

Функціональним призначенням економічної зони є захист економічних інтересів прибережної держави і насамперед – інтересів у сфері рибальства. Прагнення деяких латиноамериканських держав на встановлення необмеженого суверенітету над зонами відкритого моря привело до того, що в 1982 р. міжнародне морське право у Конвенції ООН з морського права дійшло логічного консенсусу, визначивши інститут виключної (морської) економічної зони та пріоритети й обмеження його охорони у сьогодишньому вигляді. На початку XXI ст. 96 держав створили власні виключні економічні зони та 25 держав декларували існування власних зон рибальства протягом 200 морських миль уздовж берегів.

У підрозділі 1.2. «Нормативні передумови кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони в Україні» у світлі характеристик режиму кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони розглянуто стан та особливості реалізації суверенних прав держави на даній території.

Дослідження базується на розумінні того, що морські райони, які прилягають до територіального моря України, включаючи райони навколо островів, що належать їй, становлять виключну (морську) економічну зону України, ширина якої складає до 200 морських миль, відлічених від тих же вихідних ліній, що і територіальне море.

Суверенітет прибережної держави поширюється на поверхню і надра територіального моря, а також на повітряний простір над ним, та має бути обмеженим за цим лімітом. Але обмеження суверенних прав прибережної держави у виключній (морській) економічній зоні згідно з Конвенцією ООН з морського права 1982 р. не стосується створення й використання штучних островів, установок і споруд, здійснення морських наукових досліджень, захисту і збереження морського середовища. Саме цими напрямками обмежена кримінально-правова компетенція прибережної держави.

При систематизації характеристики діючого законодавства встановлено, що уповноважені органи здійснюють заходи, спрямовані на забезпечення охорони виключної (морської) економічної зони, відповідно до Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України», Положення про порядок охорони суверенних прав України у її виключній (морській) економічній зоні, хоча принцип свободи відкритого моря, який поширюється на виключну (морську) економічну зону, і той факт, що судна у відкритому морі (а рівно у виключній (морській) економічній зоні) залишаються під юрисдикцією тієї держави, прапор якої вони несуть, виключає, як правило, прояв влади з боку будь-якої держави щодо іноземних суден. Але із цього правила існують виключення, створені в інтересах усіх морських держав. До таких виключень належать право на огляд і право переслідування по гарячих слідах.

Природно, що примусові дії проти іноземних суден у відкритому морі (й у виключній (морській) економічній зоні) не допускаються, за винятком випадків, коли примусові дії здійснюються з метою припинення злочинів, що мають міжнародний характер (піратство, тероризм, екоцид тощо) і являють собою загрозу морським судам будь-якого прапора, або коли порушені суверенні чи виключні права прибережної держави щодо режиму виключної (морської) економічної зони. Це, однак, не означає, що прибережна держава має кримінальну юрисдикцію при охороні своїх суверенних прав у повному обсязі, так само, як не означає і протилежного. Так, судно може піддатися переслідуванню і зупинці у виключній (морській) економічній зоні, якщо це судно або особа, яка знаходиться на ньому, порушили закони прибережної держави під час перебування у межах її внутрішніх, територіальних чи архіпелажних вод, а також у випадках порушення суверенних прав і виключної юрисдикції щодо її континентального шельфу й виключної (морської) економічної зони.

Охорона виключної (морської) економічної зони України і забезпечення її міжнародно-правового режиму – це міжгалузевий правовий інститут,

який існує на стику морського, міжнародного і кримінального права. Одними із найдієвіших методів цього інституту були і залишаються кримінально-правові засоби охорони інтересів прибережної держави.

Отже, з точки зору кримінального права проблематика охорони виключної (морської) економічної зони включає питання формування джерельної бази відповідальності, характеристик спеціального режиму виключної (морської) економічної зони, кримінально-правові характеристики суверенних та ексклюзивних, забороняючих та примусових прав прибережної держави, імунітетів від юрисдикції, прав та свобод інших держав, спеціальних правових заходів щодо консервації та утилізації живих ресурсів, захисту морського середовища.

Із вступом в силу у січні 2009 р. Конвенції ЮНЕСКО про охорону підводної культурної спадщини, держави-учасниці конвенції (Україна – з 2006 р.) забезпечують охорону об'єктів підводної культурної спадщини, які розташовано у виключній (морській) економічній зоні, що вимагає і внесення певних змін до характеристик кримінально-правового регулювання проблеми.

Другий розділ «Режим кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони України», складається із двох підрозділів і присвячений дослідженню механізмів забезпечення фактичної кримінально-правової охорони інтересів держави у виключній (морській) економічній зоні України.

У *підрозділі 2.1. «Принципи, методи і стан забезпечення кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони України»* досліджено характеристики поняття обмеження суверенітету та юрисдикційних повноважень прибережної держави із кримінально-правової точки зору.

Аналіз поняття «кримінально-правова охорона» стосовно виключної (морської) економічної зони прибережної держави свідчить, що такого поняття немає у жодному з універсальних договорів (конвенцій), а також у двосторонніх угодах між державами. Висвітлення проблем забезпечення безпеки виключної (морської) економічної зони України привело до розгляду інституту охорони виключної (морської) економічної зони як форми реалізації суверенних прав прибережної держави на захист від транснаціональних злочинів.

Злочини, що вчиняються у виключній (морській) економічній зоні, як правило, торкаються економічних інтересів України, порушують її права на використання ресурсів виключної (морської) економічної зони, порушують найважливіші інститути кримінально-правового захисту: особисту, економічну, екологічну та суспільну безпеку, здоров'я населення, безпосередньо посягають на мир, безпеку людства і міжнародний правопорядок. З огляду на те, що межі суверенітету і кримінально-правової юрисдикції прибережної держави обмежені кордонами її території, а стосовно своєї виключної (морської) економічної зони об'єктом охорони

можуть бути тільки «суверенні права» або «виключна юрисдикція» (тільки функціональна), застосування сили з метою охорони цієї частини відкритого моря має зовсім іншу юридичну природу, ніж застосування сили для захисту суверенітету і територіальної цілісності держави.

Розглянуто принципи: обмеженого застосування сили при охороні виключної (морської) економічної зони; обмеження юрисдикції держави над іноземними морськими суднами у виключній (морській) економічній зоні; делімітаційного вирішення морських просторів, що знаходяться під охороною; «взаємодії компетентних органів при охороні виключної (морської) економічної зони»; міжнародно-правової відповідальності держав при охороні виключної (морської) економічної зони, які у цілому є передумовами обмеження кримінально-правового примусу у даній сфері.

З'ясовано, що перехід від ексклюзивної кримінально-правової юрисдикції прибережної держави до формування передумов комплексного забезпечення безпеки людства, екологічної, економічної та особистої безпеки та міжнародного правопорядку є логічним та послідовним за умов існування транснаціональної злочинності та процесів глобалізації. Окрема позиція має бути присвяченою охороні морської та культурної спадщини.

Первісно об'єктом охорони виключної (морської) економічної зони є суверенні економічні права і виключна юрисдикція держави щодо ресурсів виключної (морської) економічної зони, а також міжнародно-правовий режим свободи і безпеки судноплавства, пов'язані з класичним переліком злочинів, які вчиняються на території зони: піратство, морський тероризм, порушення режиму континентального шельфу, незаконний вилов риби тощо.

Дослідження сучасного стану охорони виключної (морської) економічної зони України свідчать про те, що останнім є безпека зони як стан захищеності живих та неживих натуральних ресурсів, мінеральних ресурсів, енергії, що виробляється у межах зони з вітру, води, течії, штучних споруд, предметів та об'єктів морської (підводної) культурної спадщини.

Саме визначення ексклюзивних повноважень прибережної держави на охорону ресурсів виключної (морської) економічної зони і морської (підводної) культурної спадщини та її послідовна апроксимація у діюче кримінальне законодавство України надають можливості поширеного забезпечення захисту інтересів держави.

Визначено особливості правового становища учасників кримінально-правових правовідносин (суб'єкти, треті особи) виключної (морської) економічної зони та надано їхні характеристики.

Виявлено, що обмежене застосування принципу територіальності має місце при вчиненні злочину в межах континентального шельфу й виключної (морської) економічної зони іноземним громадянином, причому положення ст. 8 Кримінального кодексу України при недостатньому відображенні суб'єктного складу у диспозиціях конкретних складів злочинів (ч. 2 ст. 244)

не завжди надають можливості адекватного вирішення питання щодо притягнення іноземних громадян до відповідальності за конкретні злочини.

Існуючі пропозиції щодо уніфікації діючого законодавства України в частині надання виключних юрисдикційних повноважень щодо притягнення до кримінальної відповідальності за злочини на території виключної (морської) економічної зони (як, наприклад, зроблено законодавцями Грузії, частково Туреччини та Молдови) не можуть бути сприйнятими у повному обсязі.

Так, проблема кримінально-правової юрисдикції держави у виключній (морській) економічній зоні залежить від послідовного вирішення питань щодо можливості переведення обсягу кримінальної заборони з юрисдикції, обмеженої положеннями міжнародного права, до повної національної юрисдикції України. Шляхи вирішення цього питання можуть бути пов'язаними як з уточненням характеристик принципу територіальності у кримінальному праві, так і з встановленням у відповідних додатках до ст. 6 КК України переліку злочинів, вчинення яких на території виключної (морської) економічної зони карається за законами України.

Але, по-перше, така трактовка суперечить міжнародним зобов'язанням України, по друге – саме специфіка об'єкта охорони передбачає застосування особливого режиму криміналізації із встановленням місця вчинення злочину як системної ознаки криміналізації діяння (як, наприклад, було зроблено законодавцем шляхом формування диспозиції ч. 1 ст. 243 КК України), що може бути вчиненням у виключній (морській) економічній зоні України.

Підрозділ 2.2. «Характеристика злочинів, що посягають на інтереси України як прибережної держави, та перспективи посилення кримінально-правового захисту інтересів України у виключній (морській) економічній зоні» присвячений юридичній характеристиці злочинів, які посягають на інтереси виключно прибережної держави, та злочинів транснаціонального типу і спрямованості, які вчиняються на території виключної (морської) економічної зони.

У системі норм, які регламентують кримінальну відповідальність за злочини проти живих та неживих натуральних ресурсів, мінеральних ресурсів, енергії, що виробляється у межах зони з вітру, води, течії, штучних споруд, предметів та об'єктів морської (підводної) культурної спадщини, що знаходяться на території виключної (морської) економічної зони, можуть бути виокремленими злочини проти довкілля, проти безпеки руху та експлуатації транспорту, проти власності.

Здійснений юридичний аналіз відповідних складів злочинів указує на те, що держава, з огляду на прогалини юридико-технічного характеру, не завжди у змозі захистити свої права у повному обсязі. Залишаються не вирішеними до кінця питання відповідальності за злочини, пов'язані з незаконним видобутком у виключній (морській) економічній зоні сировини,

матеріальних ресурсів, енергії, археологічних та інших культурних цінностей.

Це вимагає внесення послідовних змін до діючого кримінального законодавства у випадках необхідності більш чіткого опису механізмів кримінально-правового захисту юрисдикційних повноважень держави.

Не виключається також внесення відповідних змін до законодавства, яке стосується кримінально-правової протидії злочинам міжнародного характеру, оскільки саме міжнародна кримінально-правова політика сьогодення вимагає вирішення питань розробки механізмів нормативів, гарантій, заборон, обмежень, відповідальності та контролю за транснаціональними злочинами та злочинами проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Такий кримінально-правовий контроль за реалізацією прав та за виконанням зобов'язань інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій надасть можливості більш ефективно протидіяти транснаціональній злочинності, зважаючи на принцип «обмеженого застосування сили під час охорони виключної (морської) економічної зони».

Разом із тим інститут охорони виключної (морської) економічної зони і забезпечення її міжнародно-правового режиму буде змінюватися згодом. Справа у тому, що виключній (морській) економічній зоні кожної прибережної держави, у тому числі й України, можуть вчинятися різного роду злочини, які за юрисдикційними повноваженнями можна поділити умовно на чотири групи: злочини, що посягають на суверенні права та інтереси прибережної держави у вільній економічній зоні; злочини проти миру та безпеки людства, транснаціональні злочини, інші злочини, що переслідуються за законами країни прапора, чи згідно з положеннями міждержавних угод тощо.

Отже, є можливими послідовні зміни режиму кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони, що належатимуть до його методів, суб'єктів, правової бази рівно настільки, наскільки будуть ускладнюватися суспільні і міжнародні відносини з розподілу ресурсів Світового океану, континентального шельфу, забезпечення безпеки міжнародного співтовариства.

З огляду на це, увага акцентується на перспективних напрямках розвитку механізму кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони, серед яких виокремлюються: встановлення обумовленостей правового регулювання та застосування кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони, підстав, умов, порядку криміналізації та переслідування за вчинення відповідних діянь, розробка обґрунтованих пропозицій з удосконалення кримінально-правового регулювання захисту режиму безпеки виключної (морської) економічної зони.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** представлено підсумки, обґрунтовано та узагальнено наукові результати, одержані в процесі дослідження, а також надано рекомендації щодо їх використання, які містяться у таких положеннях:

1. Виключна (морська) економічна зона України – це частина відкритого моря, де не існує ніякого іншого правового режиму, окрім режиму відкритого моря. Юрисдикція України як прибережної держави у цій частині відкритого моря має обмежений функціональний характер. Звідси – характеристика безпеки зони як політико-правового феномена надає можливість переходу від конкуренції суверенітетів до єдності підходу у формулюванні характеристик злочинів, які вчиняються у виключній (морській) економічній зоні.

2. Інститут охорони виключної (морської) економічної зони розглядається як форма реалізації суверенних прав прибережної держави на захист від транснаціональних злочинів. При цьому слід зазначити, що характеристика суверенних прав держави є обмеженою правом на забезпечення безпеки виключної (морської) економічної зони та морської (підводної) культурної спадщини. Саме безпека (стан захищеності від загроз, стан захищеності живих та неживих натуральних ресурсів, мінеральних ресурсів, енергії, що виробляється у межах зони з вітру, води, течії, штучних споруд) виключної (морської) економічної зони та морської (підводної) культурної спадщини має бути визнаною об'єктом кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони України.

3. Визначено, що право кримінального переслідування за діяння, вчинені на території виключної (морської) економічної зони, виникає в результаті формування міжнародною спільнотою ексклюзивних повноважень прибережної держави на охорону ресурсів виключної (морської) економічної зони та морської (підводної) культурної спадщини. Це означає, що саме на посягання на живі та неживі натуральні ресурси, мінеральні ресурси, енергію, що виробляється у межах зони з вітру, води, течії, штучні споруди поширюється виключна юрисдикція України.

4. Шлях установлення повної кримінальної юрисдикції над територією виключної (морської) економічної зони та об'єктами морської (підводної) культурної спадщини (КК Грузії, КК Туреччини, КК Азербайджану) не повною мірою відповідає положенням Конвенції ООН по морському праву, оскільки колізує з положеннями ст. 6 Конституції України. Отже, у зв'язку із зазначенням доцільно надати пропозиції щодо уніфікації діючого законодавства України в частині надання виключних юрисдикційних повноважень щодо притягнення до кримінальної відповідальності за злочини, які вчинено проти морського довкілля та об'єктів культурної спадщини, інших об'єктів злочинів на території виключної (морської) економічної зони:

за аналогією із ч. 1 ст. 243 КК України ввести ознаку «вчинене на території виключної (морської) економічної зони України» у диспозиції ст. 109 ч. 2 КК, оскільки саме за публічні заклики до насильницької зміни конституційного строю передбачається право затримання;

до диспозиції ст. 110 КК додати слова «або території виключної (морської) економічної зони»;

у диспозиції ст. 113 КК після слова «вчинення» додати «на території держави або території виключної (морської) економічної зони України»;

до найменування розділу VI “Злочини проти власності” додати примітку: «Дія норм цього розділу поширюється на живі та неживі натуральні ресурси, мінеральні ресурси, енергію, що виробляється у межах виключної (морської) економічної зони України з вітру, води, течії, штучні споруди, об’єкти морської (підводної) культурної спадщини, що розташовані на території виключної (морської) економічної зони України»;

після найменування розділу VIII «Злочини проти довкілля», розділу XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров’я населення», розділу XX «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» встановити примітку «Дія норм цього розділу поширюється на територію виключної (морської) економічної зони України»;

статтю 258 КК доповнити приміткою «Дія ст.ст 258–258⁴ КК поширюється також на злочини, які вчинено у межах виключної (морської) економічної зони України»;

статтю 298 КК доповнити приміткою «Дія ст. 298 КК поширюється також на злочини, які вчинено у межах виключної (морської) економічної зони України та об’єкти морської (підводної) культурної спадщини».

Диспозицію ч. 1 ст. 446 «Піратство» сформулювати так: «Піратство, тобто вчинене у відкритому морі чи в межах вод виключної (морської) економічної зони України захоплення морського чи річкового судна, застосування насильства, пограбування або інших ворожих дій щодо екіпажу чи пасажирів такого судна з метою одержання матеріальної винагороди або іншої особистої вигоди».

5. Генеза кримінально-правової охорони території виключної (морської) економічної зони залежить від характеристик ексклюзивної юрисдикції прибережної держави і в умовах глобалізації веде до формування передумов комплексного захисту світової спільноти за злочини проти безпеки людства, екологічної, економічної та особистої безпеки та міжнародного правопорядку, які мають транснаціональну спрямованість.

6. З метою підсилення профілактичної спрямованості Кримінального кодексу, заважаючи на відсутність вирішення загального питання легалізації заходів безпеки у кримінальному праві, встановити за необхідне у санкції ст.ст. 243, 244, 249, 250, 446 КК ввести конфіскацію морського

або річкового судна, яке використовувалося для досягнення злочинних цілей.

7. Статтю 244. «Порушення законодавства про континентальний шельф України» сформулювати так:

«Стаття 244. Порушення законодавства про континентальний шельф або виключну (морську) економічну зону України

Порушення законодавства про континентальний шельф України або виключну (морську) економічну зону України, що завдало істотної шкоди живим та неживим натуральним ресурсам, мінеральним ресурсам, енергії, що виробляється у межах виключної (морської) економічної зони України з вітру, води, течії, штучні споруди, об'єктам морської (підводної) культурної спадщини, що розташовані на території виключної (морської) економічної зони України, або на континентальному шельфі, а також невжиття особою, що відповідає за експлуатацію технологічних установок або інших джерел небезпеки в зоні безпеки, заходів для захисту живих організмів моря від дії шкідливих відходів або небезпечних випромінювань та енергії, якщо це створило небезпеку їх загибелі або загрожувало життю чи здоров'ю людей. (далі по тексту)»

Реалізація вищезазначених пропозицій буде сприяти укріпленню захисту виключної (морської) економічної зони України в сучасних умовах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Притула А.М. Піратство у виключній (морській) економічній зоні: питання законодавчого врегулювання / А.М. Притула // Європейське і національне кримінальне право: шляхи та перспективи розвитку. Треті юридичні читання : матеріали Міжнар. наук. конф. студ. та аспірантів. – О., 2007. – С. 197–198.

2. Притула А.М. Класифікація правопорушень у виключній економічній зоні / А.М. Притула // Економіко-правові аспекти розвитку транспортних систем : зб. наук. праць. – Вип. 6 / Одеськ. нац. морськ. ун-т; гол. ред. Л.В. Багрій-Шахматов. – О. : Фенікс, 2004. – С. 95–110.

3. Притула А.М. Юридична природа виключної економічної зони / А.М. Притула // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – № 3. – О., ОЮІ НУВС. – 2004. – С. 61–66.

4. Притула А.М. Юридична характеристика поняття та обґрунтування інституту «охорони виключної економічної морської зони» / А.М. Притула // Митна справа. – 2005. – № 2. – С. 80–84.

5. Притула А.М. Соціальна характеристика спеціальних принципів інституту «охорони виключної економічної морської зони» / А.М. Притула // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – Вип. 22. – О., 2004. – С. 57–70.

6. Притула А.М. Історико-правовий нарис про економічні зони / А.М. Притула // Економіко-правові аспекти розвитку транспортних систем : зб. наук. праць. – Вип. 8 / Одеськ. нац. морськ. ун-т; гол. ред. Л.В. Багрій-Шахматов. – О. : Фенікс, 2005. – С. 87–94.

7. Притула А.М. Кримінальна відповідальність за злочини у виключній (морській) економічній зоні / А.М. Притула // Визначальні тенденції генезису державності і права : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. «Треті Прибузькі юридичні читання» / За ред. В.І. Терентьєва, О.В. Козаченка. – Миколаїв, 2007. – С. 644–647.

8. Притула А.М. Кримінально-правове визначення контрабанди у виключній (морській) економічній зоні України. / А.М. Притула // Наукові записки Міжнар. гуманітар. ун-ту : зб. – О. : Міжнар. гуманітар. ун-т, 2007. – Вип. 7 – С. 284–287.

9. Притула А.М. Кримінально-правові засади відповідальності за злочини у виключній (морській) економічній зоні / А.М. Притула // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – Вип. 33. – О., 2008. – С. 198–201.

10. Притула А.М. Кримінально-правова юрисдикція України у виключній (морській) економічній зоні / А.М. Притула // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. – Вип. 38 / Редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]; відп. за вип. Ю.М. Оборотов. – О. : Юрид. л-ра, 2008. – С. 328–332.

11. Притула А.М. Проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за злочини, які вчинені у виключній (морській) економічній зоні України / А.М. Притула // Перспективи розвитку юридичної науки очима молоді : зб. наук. праць / За ред. В.І. Терентьєва, О.В. Козаченка. – Миколаїв : МНЦ ОНЮА, 2008. – С. 300–303.

12. Притула А.М. Проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за злочини, які скоєні у виключній (морській) економічній зоні України / А.М. Притула // Митна справа. – 2008. – № 2. – С. 43–46.

13. Притула А.М. Кримінальна відповідальність за злочини на транспорті у виключній (морській) економічній зоні / А.М. Притула // Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті : матеріали постійного семінару «Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті» (Одеса, 30 вересня 2007 р.). – О., ОЮІ ХНУВС, 2007. – С. 60–64.

14. Притула А.М. Окремі аспекти притягнення до кримінальної відповідальності за злочини, які вчинені у виключній (морській) економічній зоні України / А.М. Притула // Актуальні питання реформування правової системи України : зб. наук. ст. за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 30–31 травня 2008 р. / Уклад. Т.Д. Климчук. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. – С. 553–556.

15. Притула А.М. Кримінально-правова юрисдикція України у виключній (морській) економічній зоні / А.М. Притула // Наукові записки

Міжнар. гуманітар. ун-ту : зб. – О.: Міжнар. гуманітар. ун-т, 2008. – Вип. 9 – С. 124–127.

16. Притула А.М. Проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за злочини, які скоєні у виключній (морській) економічній зоні України / А.М. Притула // Закарпатські правові читання : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студ. та аспір., 28–30 квітня 2009 р. / За заг. ред. професора Ф.Г. Ващука та доцента П.А. Трачука. – Ужгород, 2009. – С. 211–213.

17. Притула А.М. Проблеми кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони України / А.М. Притула // Актуальні питання реформування правової системи України : зб. наук. статей за матеріалами VI Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 29–30 травня. 2009 р. / Уклад. Т.Д. Климчук. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2009. – С. 628–629.

18. Притула А.М. Проблемы привлечения к уголовной ответственности за преступления, которые совершены в исключительной (морской) экономической зоне Украины / А.М. Притула // Современные проблемы юридической науки : материалы V Междунар. науч.-практ. конф. молод. исследователей (Южно-Уральский госуд. ун-т, 6–7 мая 2009 г.). – Челябинск : Изд. ООО «Полиграф-Мастер», 2009. – Ч. II. – С. 202–205.

19. Притула А.М. Рішення Міжнародного суду ООН у справі щодо делімітації морських просторів та проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за злочини, які вчинено у виключній (морській) економічній зоні України / А.М. Притула // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – Вип. 47 / Редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]; відп. за вип. Ю.М. Оборотов. – О. : Юрид. л-ра, 2009. – С. 194–198.

20. Притула А.М. Некоторые проблемы привлечения к уголовной ответственности за преступления, которые совершены в исключительной (морской) экономической зоне Украины / А.М. Притула // Актуальные проблемы уголовного и уголовно-исполнительного права : материалы междунар. заоч. науч.-практ. конф., (апрель–май 2009 г.) / отв. ред. А.П. Полуэктов. – Новокузнецк : ФГОУ ВПО Кузбасский институт ФСИН России, 2009. – С. 88–91.

21. Притула А.М. Некоторые проблемы привлечения к уголовной ответственности за преступления, которые совершены в исключительной (морской) экономической зоне Украины / А.М. Притула // Юбилейная научн.-практ. конф. (2009, Гомель), 11 июня 2009 г.: [посвящена 40-летию Гомельского государственного университета им. Ф. Скорины : материалы] : в 4 ч., ч.3 / редкол.: О.М. Демиденко (отв. ред.) [и др.] – Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2009. – С. 70–72.

22. Притула А.М. Незаконне заняття рибним, звіриним чи іншим водним добувним промислом у виключній (морській) економічній зоні України: питання гармонізації впливу / А.М. Притула // Правова політика Української держави : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 70-річчю Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. – Т. 2

/ (19–20 лютого 2010 р.) – Івано-Франківськ : Прикарпат. націон. ун-т ім. Василя Стефаника, 2010. – С. 273–276.

23. Притула А.М. Незаконне заняття рибним, звіриним чи іншим водним добувним промислом у виключній (морській) економічній зоні України / А.М. Притула // Право і держава в дослідженнях молодих науковців : матеріали III наук.-практ. конф. студ., аспірант. і молод. науковців Інституту націон. та міжнар. права Міжнар. гуманітар. ун-т (м. Одеса, 26 березня 2010 р.): у 2 т., т. 2. – О., 2010. – С. 126–129.

АНОТАЦІЯ

Притула А.М. Кримінально-правова охорона виключної (морської) економічної зони України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 : кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2010.

Дисертація присвячена актуальній проблемі забезпечення режиму кримінально-правової охорони виключної економічної зони України.

Інститут охорони виключної (морської) економічної зони розглядається як форма реалізації суверенних прав прибережної держави на захист від транснаціональних злочинів.

Характеристика суверенних прав держави обмежена правом на забезпечення безпеки виключної (морської) економічної зони та морської (підводної) культурної спадщини.

У дисертації стверджується, що безпека (стан захищеності від загроз, стан захищеності живих та неживих натуральних ресурсів, мінеральних ресурсів, енергії, що виробляється у межах зони з вітру, води, течії, штучних споруд) виключної (морської) економічної зони та морської (підводної) культурної спадщини має бути визнаною об'єктом кримінально-правової охорони виключної (морської) економічної зони України.

Надано пропозиції щодо вдосконалення діючого кримінального законодавства.

Ключові слова: виключна (морська) економічна зона, кримінальна відповідальність, кримінальна юрисдикція.

АННОТАЦИЯ

Притула А.М. Уголовно-правовая охрана исключительной (морской) экономической зоны Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и кримінологія; уголовно-исполнительное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2010.

Диссертация является первым в Украине комплексным монографическим исследованием вопросов обоснования уголовно-правового запрета в условиях ограниченного суверенитета государства в исключительной (морской) экономической зоне. На основе методологии теории международного и уголовного права с использованием диалектического и иных научных методов исследовано определение характеристик и пределов уголовно-правовой охраны исключительной (морской) экономической зоны, процессов криминализации деяний в ней.

Предложено рассматривать безопасность зоны как состояние экономической, экологической, социокультурной защищенности ресурсов исключительной (морской) экономической зоны и подводного культурного наследия от транснациональных посягательств.

Ограниченность уголовно-правовой юрисдикции защиты от посягательств в исключительной (морской) экономической зоне определяет необходимость диверсификации форм и методов уголовно-правового воздействия в современных условиях посредством выделения отдельных видов и групп преступлений, которые могут быть совершены в исключительной (морской) экономической зоне.

Сделан вывод о необходимости перехода от единичных фактов криминализации к более расширенным вариантам привлечения виновных к ответственности за транснациональные преступления. Внесены предложения о введении соответствующих изменений в национальное законодательство.

Ключевые слова: исключительная (морская) экономическая зона, уголовная ответственность, криминальная юрисдикция.

SUMMARY

Pritula A.M. Exclusive economic (marine) zone criminal legal protection in Ukraine – Manuscript.

Thesis for Ph.D in Law Degree Sciences under speciality 12.00.08 – Criminal law and Criminology, Criminal Executive law. – National University “Odessa Law Academy», Odessa, 2010.

This thesis is the first monographic complex research of criminal control on crimes in Ukrainian exclusive marine economy zone. Contradictions between international and national legislation in the framework of limited criminal soveieignty concept are analysed.

It is stressed that safety of exclusive economy zone and marine cultural heritage are the main points of its protection. The author focuses on selective elements of criminalization in Ukrainian exclusive marine economy zone and comes up with a system of major steps of criminal legal prohibition construction in it due to Ukrainian criminal legislation.

Key words: exclusive (marine) economy zone, criminal responsibility, criminal jurisdiction.

Підписано до друку 03.11.2010.
Формат 60×90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавництво ПП «Фенікс»
Свідоцтво ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел.: 7777-591.